

CARL WILLIAM BLEGEN

Καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Cincinnati

Ο ΟΜΗΡΟΣ, Ο ΣΤΡΑΒΩΝ ΚΑΙ Η ΠΥΛΟΣ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡΟΣ¹

Ἀναρίθμητοι μελετηταὶ ἀφιέρωσαν πολὺν χρόνον καὶ σκέψιν εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς θέσεως τῆς Πύλου τοῦ Νέστορος. Τὸ θέμα τοῦτο φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον ἀνεφύη καὶ ἀντεμετωπίσθη σοβαρῶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Ὡς μανθάνομεν, ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, τὸ ἀνάκτορον κατεστράφη ὀλοσχερῶς κατὰ τὴν ἀθόδον τῶν Δωριέων οἱ δὲ κάτοικοι ἐγκατέλειψαν τὴν χώραν καὶ ἔκτοτε ὁ τόπος ἡρημώθη. Κατὰ τὸν 5^{ον} π.Χ. αἰῶνα οὐδαμοῦ ἀναγνωρίζονται ἔχνη τῆς Πύλου τοῦ Νέστορος ἢ δὲ ἀκριβῆς θέσις τῆς ἥτο τελείως ἄγνωστος. Ἐν τοῦτοις ποιηταῖς, ἱστορικοῖς καὶ ἄλλοις συγγραφεῖς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πινδάρου δυνατὸν δὲ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἡσιόδου ἔφερον τὸν Νέστορα ὡς Μεσσηνιον καὶ ἥτο γενικῶς παραδεδεγμένον ὅτι ἡ Πύλος ἔκειτο εἰς τὴν Δυτικὴν Μεσσηνίαν. Ἐκ τοῦ Θουκυδίδου πληροφοροῦμεθα (IV 3.2.) ὅτι «ἀπέχει γὰρ σταδίους μάλιστα ἡ Πύλος τῆς Σπάρτης τετρακοσίους καὶ ἔστιν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ ποτὲ οὔση γῆ, καλοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι Κορυφάσιον».

Κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς χρόνους, ὅτε ἡ δημιουργικὴ Ἑλληνικὴ φιλολογία περιέπεσεν εἰς μαρασμὸν ἢ ἐστράφη πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις, οἱ μελετηταὶ τῆς ἐποχῆς ἀφιέρωσαν τὴν ἐρευνάν των εἰς ἐντατικὴν συλλογὴν καὶ σχολαστικὴν μελέτην τῆς Φιλολογίας τῶν κλασσικῶν καὶ τῶν πρωϊμῶν ἀκόμη χρόνων. Ἐπέστησαν ἰδίᾳ τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν Γραμματικὴν, τὴν ἔτυμολογίαν καὶ Λεξικογραφίαν, τὴν προσωδίαν, τὴν μυθολογίαν, τὴν ἀρχαιολογίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἐρμηνείαν ἐν γένει. Ἡ Ἀρχαιολογία βεβαίως, ὡς τὴν νοοῦμεν σήμερον, δηλ. ἔρευνα καὶ ἀνασκαφὴ, δὲν ἀνεπτύχθη ὡς ἰδιαιτέρος κλάδος ἐπιστημονικῶν ἐπιδιώ-

1. Ὁμιλία γενομένη ἐν τῇ Μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοῦ εἰς ἐπίτιμον διδάκτορα τὴν 10^{ην} Ἰουλίου 1963.

ξων ἢ μελέτης. Περιγραφικὴ δὲ Γεωγραφία ἐρειδομένη ἐπὶ προσωπικῶν παρατηρήσεων καὶ τοπογραφικῇ ἐξερεύνησις τοῦ ἐδάφους δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξελιχθῆ εἰς ἀξιοσημείωτον βαθμόν. Παρὰ ταῦτα συγγραφεῖς γεωγραφικῶν θεμάτων ἀνεδείχθησαν πολλοί, μερικοὶ δὲ ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι εἶχον ταξιδεύσει, περιέγραψαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον διὰ μακρῶν ὅ,τι εἶδον ἢ ἤκουσαν. Ἀλλὰ συστηματικὴ καὶ ἀκριβὴς χωρομέτρησις ὡς καὶ ἀπλὴ ἀκόμη χαρτογραφικὴ μελέτη ἦσαν ἄγνωστα καὶ ἐπέπρωτο νὰ ἐμφανισθοῦν τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον.

Δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ὑπαρξίν Γεωγράφων καὶ Ἀρχαιολόγων. Ἀντιθέτως μάλιστα, πολλοὶ μελετῆται ἐπέδειξαν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ πεδία ταῦτα τῆς ἐπιστήμης, τὰ ὅποια ἄλλωστε τόσον στενῶς εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὴν ἱστορίαν. Πολλὰ ἔργα ἐγράψαν καὶ ἐκυκλοφόρησαν κατὰ πρῶτον, ἴσως, πρὸς σχολιασμόν καὶ ἐρμηνείαν κλασσικῶν καὶ προκλασσικῶν κειμένων, ἀργότερον δὲ ὡς γενικώτεροι διατριβαὶ καὶ πραγματεῖαι ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων· ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τούτοις αἱ τοιοῦτον εἶδους προσπάθειαι πρὸς Τοπογραφικὴν καὶ Χωρογραφικὴν ἔρευναν δὲν ἐβασίσθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπὶ προσωπικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως, ἀλλ' ὑπῆρξαν προῖδν ἐπιμελοῦς καὶ ἐπιπόνου ἐρευνητικῆς περιεργείας καὶ ἐρμηνείας παντός, ὅπερ εἶχε συλλεγῇ καὶ ἀναφερθῇ ὑπὸ τῶν προγενεστέρων συγγραφέων. Ὅσῳ δὲ ἀρχαιότερος ἢ ἀξιοσεβαστότερος ἦτο ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν ὅποιον ἀνεφέροντο οἱ ἐπιγενόμενοι συγγραφεῖς, τόσῳ περισσότερον ἐξετιμᾶτο καὶ τόσῳ περισσότερον αὐθεντικαὶ ἐθεωροῦντο αἱ ἀπόψεις του. Τοιοῦτος βεβαίως ἦτο ὁ δημιουργὸς τῶν ὁμηρικῶν Ἑπῶν, ὅστις καὶ προσέφερεν τὸ *ne plus ultra* ὡς αὐθεντικὴν πηγὴν γνώσεων καὶ σοφίας ἐπὶ παντός εἶδους γνώσεως ἀφορώσης εἰς τὴν ἱστορίαν, τὸν πολιτισμόν καὶ τὴν ζωὴν τῆς προκλασσικῆς περιόδου καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ Πολέμου.

Δύο χωρία τοῦ Στράβωνος διαφωτίζουν τὰς ἀντιλήψεις καὶ τάσεις τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἥλιδος ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς: «*Λέγω δὲ ταῦτα συμβάλλων τά τε νῦν καὶ τὰ ὕφ' Ὅμηρου λεγόμενα· ἀνάγκη γὰρ ἀντεξετάζεσθαι ταῦτα ἐκείνοις διὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ δόξαν καὶ συντροφίαν πρὸς ἡμᾶς, τότε νομίζοντος ἐκάστου κατορθοῦσθαι τὴν παροῦσαν πρόθεσιν, ὅταν ἢ μὴδὲν ἀντιπλήττων τοῖς οὕτω σφόδρα πιστευθεῖσι περὶ τῶν αὐτῶν λόγοις· δεῖ δὴ τά τε ὄντα λέγειν καὶ τὰ τοῦ ποιητοῦ παρατιθέντας ἐφ' ὅσον προσήκει προσκοπεῖν*».

Ὅτε δὲ ὁ Γεωγράφος Στράβων ἀφικνεῖται εἰς Μεσσηνίαν ἐπαναλαμβάνει τὴν κρατοῦσαν ὡς ἀνωτέρω ἀρχὴν ὡς πρὸς τὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἐν τῇ ἐκτελείᾳ τοῦ ἔργου του· 8, 3, 32: «*Οὐκ ἂν δ' ἐξητάζομεν ἴσως ἐπὶ τοσοῦτον τὰ παλαιά, ἀλλὰ ἥρκει λέγειν ὡς ἔχει νῦν ἕκαστα, εἰ μὴ τις ἐκ παίδων ἡμῖν παραδεδομένη φήμη περὶ τούτων ἄλλων δ' ἄλλα εἰπόν-*

των ἀνάγκη διαιτᾶν. Πιστεύονται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἐνδοξότατοί τε καὶ πρεσβύτατοι καὶ κατ' ἐμπειρίαν πρῶτοι, Όμήρου δὲ εἰς ταῦτα ὑπερβεβλημένου πάντας, ἀνάγκη συνεπισκοπεῖν καὶ τὰ ὑπ' ἐκείνου λεχθέντα καὶ συγκρίνειν πρὸς τὰ νῦν, καθάπερ καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν ἔφαμεν».

Μεγίστη ἐξοικείωσις πρὸς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἀπετέλει προφανῶς ἐν τῶν θεμελιωδῶν αἰτημάτων τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἀπὸ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἂν ὄχι καὶ παλαιότερον.

Ἄπαντες γὰρ καθ' Όμωρον μεμαθήκεσαν.

Τὰ προαναφερθέντα χωρία τοῦ Στράβωνος ἀπηχοῦν τὸν πρὸς τὸν Όμωρον σεβασμὸν τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων ἐπὶ παντὸς εἵδους γνώσεως. Ἄν καὶ πολλοὶ μελετηταὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ εὗρουν ἀναχρονισμοὺς καὶ σφάλματα τοῦ ποιητοῦ ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, αἱ πληροφορίαι καὶ αἱ κρίσεις αἱ μεταδοθεῖσαι διὰ τῶν ἐπικῶν ἔτυχον σχεδὸν γενικῆς ἐπιδοκιμασίας ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς μεταγενεστέρας ἑλληνικῆς παιδείας. Ἐπιστεύετο ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Όμήρου λεγόμενα ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθειαν κατὰ τὸ πλεῖστον. Εἰς πολλὰς ὁμως περιπτώσεις «ἀρχαιοπρεπεῖς» ἐκφράσεις ἀφορῶσαι εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὰ ἔθιμα παλαιωτάτων χρόνων, ἴσως καὶ ἡ χρῆσις λέξεων τὸ πρῶτον ἐμφανιζομένων ἢ μὴ οἰκείων πλέον εἰς τὴν ζῶσαν μορφὴν τῆς γλώσσης, τῶν ὁποίων ἡ ἀκριβὴς σημασία ἦτο ἀσαφὴς καὶ ἀμφίβολος, ἐδημιούργουν προβλήματα κατανοήσεως. Οὕτως ἐρμηνεῖται ἀπέβησαν ἀναγκαῖαι καὶ διαφοραὶ ἀπόψεων ἀναφύσαν μεταξὺ τῶν μελετητῶν.

Κατὰ τὴν ὑστέραν Ἑλληνιστικὴν περίοδον ὅλαι αἱ περιλαμβανόμεναι λεπτομέρειαι αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν Γεωγραφίαν, αἱ συγκεντρωθεῖσαι εἰς τὰ ἔργα τῶν προγενεστέρων κατὰ τὸ παρελθόν, ἐσημειώθησαν καὶ συνελέγησαν μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος καί, ὡς ἤρμοζεν, ἔγιναν ἀντικείμενον συγκριτικῆς μελέτης πρὸς τὴν τότε σύγχρονον πραγματικότητα. Πλεῖστα βεβαίως τῶν σημαντικωτέρων τοπωνυμίων τῶν χρόνων ἐπέζησαν μὲ μικρὰν ἢ οὐδεμίαν ἀλλαγὴν· πολλὰ ἐχάθησαν ἐφ' ὅσον αὐταὶ αὐταὶ αἱ περιοχαὶ ἠρημώθησαν ἢ ἐγκατελείφθησαν ἐπ' ὀλίγον καὶ κατωκλήθησαν ἐκ νέου μὲ συνέπειαν τὴν ἀλλαγὴν ὀνόματος. Διὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ὁ ὑπὸ πολλῶν ἐρευνητῶν μελετηθεὶς «Νεῶν Κατάλογος» παρέσχεν ἀφθονον τὴν ὕλην εἰς διατριβὰς αὐτοῦ τοῦ εἵδους. Τὰ ἐπεισόδια ἄλλωστε καὶ αἱ ἐξιστορήσεις τῶν Όμηρικῶν Ἐπῶν παρέσχον λίαν ἐνδιαφέρουσαν ὕλην διὰ τὴν τοπωνυμίαν τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ὀνομασίαι αὐταὶ προεκάλεσαν τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τῶν Λογίων Γεωγράφων, οἱ ὅποιοι ἀπεπειράθησαν νὰ τὰς προσαρμόσουν εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπεξήτουν νὰ ἀποκαταστήσουν.

Ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Όδύσσεια ἀπετέλεσαν ἀναμφιβόλως τὰς πρωταρχικὰς πηγὰς τῆς γεωγραφίας τῶν ὁμηρικῶν χρόνων· οἱ Ἀλεξανδρινοί, ὡς ἦτο φυσικόν,

κόν, ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ Νεῶν Καταλόγου, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν παλαιότεραν διασωθεῖσαν γενικὴν χωρογραφικὴν πραγματείαν τῶν διαφόρων περιοχῶν καὶ πόλεων ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀληθῆ θησαυρὸν τοπωνυμιῶν τῶν Μυκηναϊκῶν βασιλείων καὶ πόλεων. Σχετικῶς μὲ τὸ βασίλειον τοῦ Νέστορος χρήσιμος ὑπῆρξεν διὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς μελετητὰς ὁ γνωστὸς κατάλογος τῶν Ἐννέα Πόλεων τοῦ Καταλόγου τῶν Νεῶν καὶ δῆ:

*Οἱ δὲ Πύλον τ' ἐνέμοντο καὶ Ἀρήνην ἐρατεινὴν
καὶ Θρύον, Ἀλφειοῖο πόρον, καὶ ἔϋκτιστον Αἰπύ,
καὶ Κυπαρισσήεντα καὶ Ἀμφιγένειαν ἔλαιον,
καὶ Πτελεὸν καὶ Ἔλος καὶ Δώριον,...*

Μόνῃ ἡ θέσις τοῦ Θρύου εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένη: ἔκειτο παρὰ τὸν Ἀλφειόν, ἐκεῖ ὅπου ὁ ποταμὸς ἦτο διαβατός. Τοῦ Κυπαρισσήεντος εἶναι σχεδὸν ἀσφαλὴς ἡ ταύτισις πρὸς τὴν σύγχρονον Κυπαρησίαν, ἥτις φαίνεται ὅτι διετήρησεν τὸ ὄνομα τῆς ἀπὸ τῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων μέχρι τῶν Μεσαιωνικῶν. Ἡ Ἀρήνη ἀναφέρεται καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰλιάδος ὡς κειμένη ἐπὶ ἡ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Μινυηίου Ποταμοῦ, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Ἀλφειοῦ:

*ἔστι δὲ τις ποταμὸς Μινυήιος εἰς ἅλα βάλλον
ἐγγύθεν Ἀρήνης,
ἐνθεν
. ἱερὸν ρόον Ἀλφειοῦ.*

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐτέρας τοποθεσίας τὰς ἀποδιδόμενας ὑπὸ τοῦ Καταλόγου Νεῶν εἰς τὸ Βασίλειον τοῦ Νέστορος δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορισθοῦν ἀκριβέστερον αὐταὶ ἐκ τῶν ἐνδείξεων τοῦ ὡς ἄνω χωρίου.

Δυνατὸν ὅμως νὰ συναγάγωμεν ἀσφαλέστερον συμπέρασμα ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Νεῶν Καταλόγου μετ' ἐνὸς ἄλλου καταλόγου ἀναφερομένου εἰς τὸ Ι τῆς Ἰλιάδος. Πρόκειται περὶ τοῦ καταλόγου ἀπολογισμοῦ τῶν προσφορῶν τοῦ ἀνακτος τῶν ἀνδρῶν Ἀγαμέμνονος πρὸς τὸν Ἀχιλλέα κατὰ τὴν «λύσιν» τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος. Μεταξὺ ἄλλων τὰ ὁποῖα προτίθεται νὰ τοῦ προσφέρῃ προσθίεται καὶ ἐπὶ πόλεις καὶ δῆ:

*Ἐπτά δὲ οἱ δώσει εἴ ναιόμενα πολίεθρα,
Καρδαμύλῃν Ἐνόπῃν τε καὶ Ἰρὴν ποιήσσαν
Φηράς τε Ζαθάς ἡδ' Ἀνθειαν βαθύλειμον,
καλὴν τ' Αἰπείαν καὶ Πήδασον ἀμπελόεσσαν.
Πᾶσαι δ' ἐγγὺς ἁλός, νέεται Πύλον ἡμαθόεντος·
ἐν δ' ἄνδρες ναίουσι πολύρρηγες πολυβοῦται.*

Ἡ Καρδαμύλη ἔκειτο ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου· αἱ Φηραί, πιθανῶς, ὅπου σήμερον αἱ Καλάμαι. Ἡ Ἀν-

θεια θὰ ἦτο ἴσως ἡ Μυκηναϊκὴ πρόδρομος τῆς Θουρίας· ἡ Πήδαςος ταυτίζεται γενικῶς πρὸς τὴν Μυκηναϊκὴν πόλιν τὴν κειμένην ὅπου ἡ σημερινὴ Μεθώνη. Πάντως πλείσται τῶν πόλεων τούτων ἔκκειντο προφανῶς εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, τὸ δὲ χωρίον ὑποδηλοῖ σαφῶς ὅτι ἀπετέλουν μέρος τῆς χώρας τῆς Πύλου ἣτις παρέκειτο πρὸς Δυσμάς:

πάσαι δ' ἐγγὺς ἁλὸς νέεται Πύλου ἡμαθέντος.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὥς ἄνω ἐπεισοδίου ἐν τῷ I τῆς Ἰλιάδος ἐπίστευεν ὅτι ἡ Πύλος ἔκειτο ἀσφαλῶς εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Μεσσηνιαίας. Ὑπεστηρίχθη καὶ μάλιστα εὐλόγως, ὅτι ὁ κατάλογος αὐτὸς τῶν ἐπτὰ πόλεων ἀπετέλει ποτὲ ἀκέραιον μέρος τοῦ Νεῶν Καταλόγου καὶ ὅτι παρενεβλήθη ἐκ τοῦ B εἰς τὸ I, εἰς τὴν περίοδον τῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἐπῶν ὁπότε τοῖς ἐδόθη ἡ σημερινή των μορφή.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος διδομένη ἐρμηνεία τοῦ Καταλόγου τῶν Νεῶν εἶναι ὅλως διάφορος ἐκείνης τὴν ὁποίαν δίδουν αἱ ὥς ἄνω παράγραφοι. Ὁ Γεωγράφος φαίνεται ὅτι πιστεύει ὅτι ὅλαι αἱ προαναφερθεῖσαι πόλεις πράγματι ἦσαν εἰς τὴν Τριφυλίαν: Πύλος, Ἀρήνη, Θρύνον, Αἰλὺν, Κυπαρισσῆεις, Ἀμφιγένεια, Πτελεόν, Ἔλος καὶ δυνατόν τὸ Δώριον, τὸ ὁποῖον οἱ μὲν τὸ ἐθεώρουν ὄρος, οἱ δὲ τὸ ὀνόμαζον πεδιάδα. Πρὸς τούτοις τινὲς τὸ ἔφερον ὥς « αὐλῶνα Μεσσηνιαίας » δηλ. τὴν κοιλάδα τὴν ἐκτεινομένην ἐκ τῆς ἄνω Μεσσηνιακῆς Πεδιάδος πρὸς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος. Ὁ Στράβων δὲν σχολιάζει κἄν τὴν φράσιν τοῦ καταλόγου τῶν ἐπτὰ πόλεων τοῦ I τῆς Ἰλιάδος:

Πᾶσαι δ' ἐγγὺς ἁλός, νέεται Πύλου ἡμαθέντος.

Παραβλέπει ὡσαύτως τὴν ὁμοίαν φράσιν, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν Θουρέσσαν

*ἔστι δέ τις Θουρέσσα πόλις, αἰπεῖα κολώνη,
τηλοῦ ἐπ' Ἀλφειῷ, νεάτη Πύλου ἡμαθέντος·*

ὅπου προφανῶς ἡ λέξις « Θουρέσσα » ὑποδηλοῖ τὸ Θρύνον (*Ἀλφειοῦ Πόρον*) τοῦ Καταλόγου τῶν Νεῶν.

Φαίνεται ὅτι αἱ ἐν λόγῳ φράσεις ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Γεωγράφου ὥς παραβλάπτουσαι τὴν θεωρίαν του, ἣτις τοποθετεῖ τὴν Πύλον εἰς τὴν Τριφυλίαν.

Πλείσται βεβαίως μνεῖται περὶ τῆς Πύλου εὐρίσκονται παρεμπιπτόντως εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων ἀναφέρεται ἡ λέξις Πύλος μᾶλλον πρὸς ὑποδήλωσιν αὐτῆς ταύτης τῆς χώρας ἢ μόνης τῆς φεωνύμου πόλεως, ἐφ' ὅσον ἀμφοτέραι ἐδηλοῦντο διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Ἀνάλογοι περιπτώσεις, ἰδίᾳ ὅτε τὸ ὄνομα συναντᾶται ἄνευ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ, οὐδεμίαν παρέχουν τοπογραφικὴν διαφώτισιν.

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ὁμῶς ἐσκέφθησαν ὅτι τινὲς τῶν τυπικῶν τούτων φράσεων, ὄνομα-ἐπίθετον, ἴσως υπέκρυπτον γεωγραφικὰς ἢ τοπογραφικὰς νύξεις. Τὰ ἐπίθετα τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν Πύλον δὲν εἶναι ὀλίγα: Ἐν τούτων «ἡγαθή» ὑποδηλοῖ τὴν ἱερότητα τοῦ τόπου καὶ χαρακτηρίζει μᾶλλον τὴν πόλιν τῆς Πύλου ἢ ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν, ἀλλὰ δὲν παρέχει σαφὴ πληροφορίαν διὰ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς πόλεως. Συνήθης εἶναι ὡσαύτως ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Πύλου ὡς «ἡμαθόεις» ἐρμηνευόμενος κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς «ἀμώδης». Μελετηταὶ τινὲς ἐτυμολογοῦν τὸ ἐπίθετον ἐκ τοῦ ποταμοῦ «Ἀμάθου». Οἱ μελετηταὶ τοῦ 'Ομήρου τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων ἤρεσκοντο νὰ λαμβάνουν τὸ ἐπίθετον «ἡμαθόεις» ὡς κατ' ἐξοχὴν προσδιοριστικὸν τῆς Τριφυλίας, τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον, κατ' αὐτοὺς, ἔκειτο ἡ Πύλος. Ἀλλ' ἀμώδεις ἀκταὶ ἀπαντῶσιν εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς περιοχῆς ἐκ τῆς Ἰλίδος πρὸς τὸ Κορυφάσιον καὶ τὸν κόλπον τοῦ Ναυαρίνου. Καὶ βεβαίως τὸ ἐπίθετον «ἀμώδεις» δυνατόν νὰ ἀποδοθῇ εὐστόχως εἰς πλείστιας ὅσας τοποθεσίας καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὴν Τριφυλίαν. Καὶ ἄλλοι ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ τῆς Πύλου ἢ «Μήτηρ Μήλων» (προβάτων), «Ἰερός», «Ἰαρά» κλπ., οὐδόλως διαφωτίζουν τὰ τοπογραφικὰ της προβλήματα.

'Ο Στράβων καὶ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ μελετοῦν τὸν 'Ομήρου, τοὺς ὁποίους καὶ ἠκολούθησεν, ἐχρησιμοποίησαν ἐπίσης τὰς λεπτομερείας τῆς συναρπαστικῆς διηγήσεως τοῦ Νέστορος εἰς τὸ Α τῆς Ἰλιάδος διὰ τὴν γεωγραφίαν τῆς Πύλου. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ χωρίον ὁ Γερήνιος Νέστωρ ἐξιστορεῖ εἰς τὸν Πάτροκλον τὰ περὶ τῆς Βοηλασίας καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης μάχης μεταξὺ Ἡλείων καὶ Πυλίων. Ἀφηγεῖται λοιπὸν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Ἀχιλλέως Πάτροκλον τὰ δεινὰ τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τὴν μόλις πρὸ ὀλίγου πραγματοποιηθεῖσαν ἀψιμαχίαν μετὰ τῶν Τρώων. Χολωθεὶς ὁ Νέστωρ ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Ἀχιλλέως ὅστις ἂν καὶ γενναῖος:

ἔσθλός ἐὼν Δαναῶν οὐ κήδεται οὐδ' ἐλαίρει.

παραπονεῖται διότι δὲν εἶναι καὶ αὐτὸς νέος ὥστε νὰ βοηθήσῃ πάσῃ δυνάμει τοὺς Ἀχαιοὺς:

*... οὐ γὰρ μὴ ἔς
ἔσθ' ὅλη πάρος ἔσκειν ἐνὶ γυμνοῖσι μέλεσιν.
εἴθ' ὥς ἡβώοιμι βίη δέ μοι ἔμπεδος εἴη,
ὥς ὁπότε Ἡλείοισι καὶ ἡμῖν νεῖκος ἐτύχθη
ἀμφὶ βοηλασίῃ, ...*

Οὕτως εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐνθυμηθῇ καὶ νὰ ἀναφέρῃ νεανικοῦς τοῦ ἄθλους, ὅτε ἐφόνευσεν τὸν Ἰτυμονῆα, τὸν ἡγήτορα τῶν Ἑπειῶν ἐνῶ οἱ Πύλιοι προσεπάθουν νὰ ἀνακτήσουν τὰ κλαπέντα παλαιότερον ὑπὸ τῶν Ἑπειῶν ἐκ τῆς χώρας των. Ἦτο τῷ ὄντι λαμπρὰ ἡ νίκη τοῦ νεαροῦ τότε Νέστορος διότι οἱ Πύλιοι ἀπήγαγον ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὡς λάφυρα:

*Πεντήκοντα βοῶν ἀγέλας, τόσα πόεα οἰῶν,
τόσσα συνῶν συβόσια, τόσ' αἰπόλια πλατέ' αἰγῶν,
ἵππους δὲ ξανθὰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα,
πάσας θηλείας, πολλῇσι δὲ πῶλοι ὑπῆσαν.*

Ταῦτα ὠδηγήθησαν κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὴν Πύλον. Ὁ Γηραιὸς Νηλεὺς, περιχαρὴς καὶ ὑπερήφανος διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ νεαροῦ καὶ ἀπείρου ἀκόμῃ υἱοῦ του, ἔλαβεν κατὰ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων μέγα μέρος, ὥς ἀδικηθεὶς καὶ ὕβρισθεὶς παλαιότερον ὑπὸ τοῦ γείτονος βασιλέως Αὐγείου :

*τὰ δὲ ἄλλα, λέγει ὁ ποιητής, εἰς τὸν δῆμον διένειμε...
πόλεσιν γὰρ Ἐπειοὶ χρεῖος ὄφειλον.*

Ὅτε λοιπὸν ἐπερατώθη ἡ διανομή καὶ προσεφέρθησαν θυσίαι ὑπὸ τῆς πόλεως εἰς τοὺς θεοὺς, κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν εἰσῆλθον εἰς τὴν γῆν τῶν Πυλίων οἱ ἐχθροί :

*. οἱ δὲ τρίτῳ ἡματι πάντες
ἦλθον ὁμῶς αὐτοὶ τε πολεῖς καὶ μόνυχες ἵπποι
πανσυδίῃ.*

πολιορκοῦντες καὶ λεηλατοῦντες τὴν Θυρόεσσαν :

*ἔστι δέ τις Θυρόεσσα πόλις, αἰπεῖα κολώνη,
τηλοῦ ἐπ' Ἀλφειῷ, νεάτη (ἐσχάτη) Πύλον ἡμαθόεντος.*

Τότε κατῆλθεν ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ νύκτωρ : «Θέουσα ἀπ' Ὀλύμπου» ἵνα προτρέψῃ τοὺς Πυλίους νὰ ἐτοιμασθοῦν διὰ μάχην. Καὶ τῷ ὄντι εὗρεν αὐτοὺς ἐτοιμοὺς καὶ «μαλ' ἐσσυμένους πολεμίζειν». Οὕτως οἱ ἱππεῖς καὶ τὰ «ἔθνεα πεζῶν ἐκινήθησαν πρὸς τὸν ποταμὸν Μινυηῖον, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν ἐγγύθεν (τῆς πόλεως) Ἀρήνης, ὅπου, λέγει ὁ Νέστωρ, «μείναμεν ἡῶ δῖαν», μέχρι πρωΐας κατόπιν ἐβαδίσσαμεν πρὸς τὸν ἱερὸν ρόον Ἀλφειοῖο, ὅπου ἀφικθέντες περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐθυσιάσαμεν εἰς τὸν Δία. Ταῦρον προσεφέραμεν εἰς τὸν Ἀλφειόν, ταῦρον δὲ Ποσειδάωνι, καὶ Ἀθηναίῃ γλαυκώπιδι βοῦν ἀγέλαϊν». Ἐπειτα ὁ στρατὸς ἐδείπνησεν καὶ ἐκοιμήθη ἔνοπλος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου :

εὖτε γὰρ ἥελιος φαέθων ὑπερέσχεθε γαίης

συμφερόμεσθα μάχῃ, ἐνεπλάκηνμεν εἰς μάχην μετὰ τῶν Ἐπειῶν. Ὁ Νέστωρ, πεζός, ἡγούμενος τῶν Πυλίων πρῶτος ἐφόρνευσεν τὸν Μούλιον, τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἐπειῶν καὶ γαμβρὸν τοῦ Αὐγείου, τότε

*. μεγάθυμοι Ἐπειοὶ
ἔτρεσαν ἄλλυδις ἄλλος, ἐπεὶ ἶδον ἄνδρα πεσόντα
ἡγεμόν' ἱππῶν, . . .*

διεσκορπίσθησαν πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Οἱ Πύλιοι τοὺς κατεδίωξαν, σφάζοντες τοὺς ἄνδρας καὶ συλλαμβάνοντες τὰ ἄρματα καὶ τὰ ὅπλα των μέχρι τοῦ Βουπρασίου καὶ « πέτρης Ὡλενίης » καὶ τοῦ λόφου τοῦ ὀνομαζομένου Ἀλείσιον. Ἐκεῖ ἡ Ἀθηναῖ ἐπενέβη καὶ παρώτρυνε τοὺς Πυλίους νὰ ἐπιστρέψουν οἴκαδε. Οἱ νικηταὶ λοιπὸν ἐκ τοῦ Βουπρασίου κατηγυθύνθησαν μετὰ τῶν ἵππων των πρὸς Πύλον, εὐχαριστοῦντες ἐκ τῶν Θεῶν μὲν τὸν Δία, ἐκ δὲ τῶν Ἀνδρῶν τὸν Νέστορα ».

Ἄν καὶ ὁ Γερήνιος Νέστωρ διέθετεν προφανῶς ζωηρὰν φαντασίαν, ὥς δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν ἐκ τῆς συναρπαστικῆς διηγέσεώς του, ἐν τούτοις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ υποψιασθῇ κἂν ὁποῖαν χρησιμότητα θὰ εἶχον μετὰ μίαν χιλιετηρίδα ἀκόμη καὶ αἱ παραμικρότεραι λεπτομέρειαι τῆς ἐξιστορήσεώς του διὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς Γραμματικοὺς καὶ Γεωγράφους. Ἐὰν βεβαίως εἶχε φαντασθῇ ὅτι οἱ μελετηταὶ θὰ ἔκαμνον τοιαύτην διύλισιν τῶν ζωηρῶν του ἀναμνήσεων ἐξετάζοντες καὶ τὰς πιθανότητας πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἀναφνέντων τότε τοπογραφικῶν προβλημάτων, ὥσως νὰ εἶχεν ἀναφερθῇ εἰς ὠρισμένα σημεῖα μετὰ μεγαλυτέρας ἀκριβείας. Ἀναμφιβόλως ὅμως ἐθεώρησεν τοὺς προσωπικούς του ἄθλους περισσότερον ἐνδιαφέροντας ἢ τὴν σχολαστικὴν ἀναγραφὴν χρονολογιῶν καὶ χιλιομέτρων. Ὅπωςδὴποτε οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐμελέτησαν μετὰ μεγίστης προσοχῆς πᾶν τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀφήγησιν καὶ ἐδημιούργησαν μίαν θεωρίαν βασιζομένην ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν συμπερασμάτων, τὰ ὁποῖα μετὰ πεποιθήσεως ἐξήγαγον. Ἰδιαίτερώς ἐμελέτησαν τὸν ἀπαιτηθέντα χρόνον δι' ἐκάστην τῶν διαφορῶν μετακινήσεων αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν μάχην. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀξίζει νὰ ἐξετασθῇ ἐκτενέστερον.

Αἱ συλληφθεῖσαι κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Πυλίων ἀγέλαι μετεφέρθησαν εἰς τὴν Πύλον τοῦ Νηλέως ὥς λέγει ὁ Νέστωρ, « ἐννύχιοι » ἐν καιρῷ νυκτός. « Καὶ τὰ μὲν ἡλασάμεσθα Πύλον Νηλήιον εἴσω ἐννύχιοι προτὶ ἄστν ». Τὴν λέξιν « ἐννύχιοι » ἐρμηνεύει ὁ Στράβων, πιθανῶς ἀκολουθῶν τὴν γνώμην παλαιότερου μελετητοῦ, « κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός » μετὰ τὴν ἐπιδρομήν. Ἐκ τούτου συνάγει καὶ τὸ εὐλογον συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀπόστασις ἦτο μικρά. Διότι τοῦτο (τὸ ἐννύχιον) θὰ ὑπεδήλου ὅτι ἡ Πύλος ἡ πρωτεύουσα πόλις, ἔκειτο σχετικῶς πλησίον τῶν συνόρων μεταξὺ τῆς χώρας τῶν Πυλίων καὶ τῆς Ἥλιδος, διότι βεβαίως ἡ ἐπιδρομὴ ἐγένετο ἐντὸς τῆς χώρας τῶν Ἑπειῶν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη δεχθῶμεν ὅτι ἡ διανυθεῖσα ἀπόστασις ἦτο ἐξαιρετικῶς μικρά θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναρωτηθῇ πῶς ἡ τόσον πλουσία ζωοπομπή, ἡ περιγραφομένη ὑπὸ τοῦ Νέστορος ἦτο δυνατόν νὰ προωθηθῇ ἐν μιᾷ νυκτί; Διότι πρέπει νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅτι ἀπετελεῖτο ἀπὸ « πεντήκοντα βοῶν ἀγέλας, τόσα πῶα οἰῶν (= ποίμνια προβάτων) τόσα σὺν σὺβάσια (= ἀγριοχοίρων) τὸς ἀιπόλια πλατέ' αἰγῶν ἵππους δὲ ξανθὰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, πάσας θηλείας, πολλῇσι δὲ πῶλοι ὤψησαν ». Ἐπὶ πλεόν

εἶναι βέβαιον ὅτι κατὰ τὴν ἐπίθεσιν οἱ Πύλιοι εἰσέδυσαν ἐντὸς Ἑλείου ἐδάφους, πέραν τῶν συνόρων, τὰ ὁποῖα προφανῶς ἐσχημάτιζεν ὁ Ἀλφειός· τοῦτον λοιπὸν τὸν ποταμὸν ἔπρεπε νὰ διασχίσουν μετὰ τῶν ποιμνίων καὶ τῶν ἀγελῶν. Ἀσφαλῶς ὑπάρχει κάτι τὸ ἀνακριβές εἰς τὸ δρομολόγιον τῶν Ἀλεξανδρινῶν. Ὁσηδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ ἀπόστασις, ἡ μεταφορὰ τῶν λαφύρων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπετελέσθῃ ἐν μιᾷ νυκτί. Πρὸς τοῦτο θὰ κατηναλώθῃ πολὺ περισσότερος χρόνος. Ὅσοσδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἦτο, ὁ ποιητὴς δὲν ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον νὰ κάμῃ μνειάν τοῦ ἀκριβοῦς δρομολογίου τὸ ὁποῖον ἠκολούθησεν ἡ μακρὰ θριαμβικὴ λαφυροποιμή. Θὰ ἦτο ὀρθότερον νὰ ἐκλάβωμεν τὸ « ἐννύχιον » μετὰ τὴν συνήθη ἔννοιαν τοῦ « ἐν καιρῷ νυκτὸς » ἢ ἀπλῶς « νύκτα », ἀλλὰ ποία εἰδικῶς νῦν εἶναι δύσκολον νὰ προσδιορισθῇ μετ' ἀκριβείας.

Ὅσαύτως ὁ καθορισμὸς τοῦ χρόνου τῆς ἐπακολουθησάσης ἐπιθέσεως καὶ ἀναχατίσεως τῶν Ἑπειῶν εἶναι περισσότερον περιπεπλεγμένος. Λέγει ὁ ποιητὴς:

. οἱ δὲ τρίτῳ ἡματι πάντες
ἦλθον ὅμως αὐτοὶ τε πολεῖς καὶ μώνυχες ἵπποι
πανσυνδή
ἔστι δέ τις Θρῳδέσσα πόλις, αἰπεῖα κολώνη,
τηλοῦ ἐπ' Ἀλφειῷ, νεάτῃ Πύλον ἡμαθόεντος

Ἦτο λοιπὸν τὸ τρίτον τοῦτο ἡμᾶρ « ἡ τρίτη μετὰ τὴν βοηλασίαν ἡμέρα, ὥς θεωροῦν τινες Ἀλεξανδρινοὶ ἢ ἦτο ἡ τρίτη ἡμέρα μετὰ τὴν διανομήν τῶν λαφύρων καὶ τὴν τέλεσιν τῶν νενομισμένων καὶ τῶν ἐφορτῶν; τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον, διότι ὅταν οἱ Ἑπειοὶ εἶχον ἤδη εἰσβάλει εἰς τὴν πεδιάδα, ἦλθεν « ἄγγελος », ὥς λέγει ὁ ποιητὴς, ἡ Θεὰ Ἀθηνᾶ ἔννυχος προτρέπουσα τοὺς Πυλίους εἰς προετοιμασίαν μάχης

ἀλλ' ὅτε πᾶν πεδίον μετεκίαθον, ἄμμι δ' Ἀθήνη
ἄγγελος ἦλθε θεοῦς' ἀπ' Ὀλύμπου θωρήσσεσθαι
ἐννυχος, οὐδ' ἀέκοντα Πύλον κατὰ λαὸν ἄγειρεν,
ἀλλὰ μάλ' ἐσσυμένους πολεμίζειν.

Ἡ νῦν λοιπὸν αὕτη, πρέπει νὰ ἦτο ἐκείνη ἢ μετὰ τὸ τρίτον ἡμᾶρ.

Ὅτε δὲ οἱ Πύλιοι ἐτράπησαν πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐκεῖ ὅπου

ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήτος εἰς ἅλα βάλλον
ἐγγύθεν Ἀρήνης, ὅθι μέιναμεν Ἡῷ διᾶν
ἱππῆες Πυλίων, τὰ δ' ἐπέρρεον ἔθνεα πεζῶν.

Διὰ τοῦ δευτέρου τούτου στίχου « ὅθι μέιναμεν Ἡῷ διᾶν » δυσκόλως ὑπονοεῖται ἡ πρωτὰ τῆς ἐπομένης τῆς νυκτὸς τῆς ἀγγελίας τῆς Ἀθηνᾶς. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ παρῇλθεν μία ὁλόκληρος ἀκόμη ἡμέρα διὰ νὰ ἐτοιμα-

σθοῦν καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Ἀρήνην. Ὅταν δὲ οἱ ἱππεῖς καὶ τὰ ἄρματα ἠνώθησαν μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ τότε ἐβάδισαν πορείαν ἡμισείας ἡμέρας καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν ἦλθον εἰς

ἱερὸν ῥόνον Ἀλφειοῦ.

Ἐδῶ διῆλθον τὸ ἀπόγευμα θυσιάζοντες εἰς τοὺς θεοὺς καὶ συμποσιούμενοι· ἐν συνεχείᾳ δὲ κατεκλίθησαν ἔνοπλοι. Ἡ αὐγὴ τῆς ἐπομένης

*εὔτε γὰρ ἥελιος φαέθων ὑπερέσχεθε γαίης,
συμπερόμεσθα μάχη, Διὶ τ' ἐδχόμενοι καὶ Ἀθήνῃ*

ἐὰν ὑπολογίζωμεν ὀρθῶς, πρέπει νὰ εἶναι ἡ τρίτη μετὰ τὴν « ἀγγελίαν » τῆς Ἀθηνᾶς. Οἱ Ἑπειοὶ ἠττήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς ἀτακτον φυγὴν. Οἱ Πύλιοι τοὺς κατεδίωξαν ἐπιμόνως καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους τῶν μέχρι τοῦ Βουπρασίου, τῆς Πρωτευούσης τῶν Ἑπειῶν· τοῦτο εἰρησθῶ ἐν παρόδῳ, τοποθετεῖται ὅπου ὁ Λάρισος Ποταμός, ὅστις ὀρίζει τὴν Ἀχαΐαν εἰς ἀποστασιν δηλ. 50 ἢ 60 χιλμ. ἀπὸ τὸν Ἀλφειόν,

ὅθεν αὖτις ἀπέτραπε λαὸν Ἀθήνῃ.

Οὔτω ἀπὸ Βουπρασίου ἐπέστρεψαν πρὸς Πύλον ἔχοντες « ὠκέας ἵππους » καὶ ἄλλα πλούσια λάφυρα. Ὁ Στράβων ἐπίστευσεν ὅτι ὁ στρατὸς ἐγύρισεν εἰς τὴν Πύλον κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀψιμαχίας. Ἀλλ' ὁ Νέστωρ δὲν καθορίζει ἀκριβῶς τὸν χρόνον τὸν διαρρεύσαντα οὔτε κατὰ τὴν μάχην οὔτε κατὰ τὴν περαιτέρω καταδίωξιν τοῦ ἠττηθέντος ἐχθροῦ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν τῆς Ἠλίδος. Ἀκαθόριστος εἶναι ἐπίσης ὁ χρόνος τῆς ἐπιστροφῆς ἀπὸ Βουπρασίου εἰς Πύλον. Ἀλλὰ βεβαίως ἡ Ἰλιάς εἶναι ποίημα καὶ ὅχι κατάλογος δρομολογίων σιδηροδρόμων.

Ἐκ τῆς ἐρμηνείας λοιπὸν κυρίως τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Α τῆς Ἰλιάδος, τινὲς τῶν Ἀλεξανδρινῶν μελετητῶν καὶ ὁ Στράβων συνεπέρινον, ὅτι ἡ Πύλος τοῦ Νέστορος πρέπει νὰ ἔκειτο εἰς τὴν Τριφυλίαν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ὥς ἐπιστενέτο ὑπὸ ἄλλων. Ἐν τῇ προσηπαθείᾳ τῶν περαιτέρω ἐπιβεβαιώσεως ἠρουνήθησαν ὅλα τὰ σχετικὰ χωρία τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ τῆς Ἰλιάδος, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνεφέρετό τι περὶ Πύλου. Μνεῖα τις γενομένη εἰς τὸ Ε τῆς Ἰλιάδος (στίχος 545) φαίνεται νὰ εἶναι συναφής. Ἀφορᾷ τὴν Γενναεολογίαν τῶν Κρήθωνος καὶ Ἀρχιλόχου, οἱ ὁποῖοι ἐσφάγησαν εἰς τὴν Τροίαν ὑπὸ τοῦ Αἰνείου, οἵτινες, ὥς λέγει ὁ Ὅμηρος, κατήγοντο ἐκ Θεοῦ Ἀλφειοῦ

ὅς τ' εὐρὸν ῥέει Πυλίων διὰ γαίης.

Ἐφ' ὅσον ὁ Ἀλφειός, ὥς γνωστόν, κεῖται μακρὰν τῆς Μεσσηνιακῆς γῆς, οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐξέλαβον τὴν διατύπωσιν αὐτὴν ὥς ἀποκλείουσιν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν δυνατότητα τοποθετήσεως τῆς Πύλου εἰς τὴν Μεσσηνίαν.

Τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἐὰν δεχθῶμεν τὸν στίχον τοῦτον ἐν τῇ κυριολεξίᾳ του, τότε θὰ πρέπει νὰ ἀποκλείσωμεν αὐτομάτως καὶ ὅλας τὰς ἄλλας δυνατότητας. Ἰσως ὁμως καὶ νὰ πρόκειται περὶ ἀπλοῦ σφάλματος ἐκ παραδρομῆς τοῦ Ποιητοῦ ἢ ἐνὸς τῶν πρώτων ἐκδοτῶν ἢ περὶ τυχαίας μετρικῆς φράσεως.

Σχετικῶς μὲ τὴν τοπογραφίαν τῆς Πύλου ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὸ θέμα τῶν Καυκῶνων. Ὁ Στράβων λέγει (ἐν 8, 3, 17).

«Πλείους δέ εἰσι λόγοι περὶ τῶν Καυκῶνων καὶ γὰρ Ἀρκαδικὸν ἔθνος φασὶ νῦν δὲ περὶ τῶν ἐν Τριφυλίᾳ Καυκῶνων ἔτι καὶ ταῦτα προσιστορητέον. Οἱ μὲν γὰρ καὶ ὄλην τὴν νῦν Ἠλείαν ἀπὸ τῆς Μεσσηνίας μέχρι Δύμης Καυκῶνιν λεχθῆναι φασίν. Ἀντίμαχος γοῦν καὶ Ἐπειὸς καὶ Καύκωνας ἅπαντας προσαγορεύει. Τινὲς δὲ ὄλην μὲν μὴ κατασχεῖν αὐτοὺς δίχα δὲ μεμερισμένους οἰκεῖν, τοὺς μὲν πρὸς τῇ Μεσσηνίᾳ κατὰ τὴν Τριφυλίαν τοὺς δὲ πρὸς τῇ Δύμῃ κατὰ τὴν Βονηρασίδα καὶ τὴν κοίλην Ἥλιν».

Διὰ βραχέων ἀναφέρονται ὡσαύτως καὶ εἰς τὸ γ τῆς Ὀδυσσεΐας εἰς τὴν «Τοῦ Τηλέμαχου Ἀποδημίαν» κατὰ τὰ «ἐν Πύλῳ», ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐπισκέπτεται τὸν Γερήνιον Νέστορα. Ὁ Νέστωρ προσκαλεῖ τὸν Τηλέμαχον ἐπὶ ξενίᾳ εἰς τὸ ἀνάκτορόν του. Ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ Μέντορος προτρέπει τὸν Τηλέμαχον νὰ δεχθῇ τὴν ξενίαν προτείνει δὲ εἰς τὸν Γερήνιον ἱππότην Νέστορα νὰ στείλῃ ἕνα τῶν υἱῶν του τὴν ἐπομένην νὰ συνοδεύσῃ τὸν Τηλέμαχον μὲ ἄρμα εἰς τὴν Σπάρτην. Αὕτη δὲ ἡ γλαυκῶπις θεὰ λέγει ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ πλοῖα καὶ κατοπιν θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν τῶν Καυκῶνων:

... ἅταρ ἦῶθεν μετὰ Καύκωνας μεγαθύμους
εἴμ' ἐνθα χρεῖός μοι ὀφέλλεται, οὔτι νέον γε
οὐδ' ὀλίγον

οὐδεμία λοιπὸν σαφὴς ἔνδειξις παρέχεται εἰς τὸ χωρίον τοῦτο περὶ τῆς κατοικίας τῶν Καυκῶνων.

Ἄλλ' οὐδεὶς φαίνεται ἐκ τῶν περιστοιχιζόντων τὸν Νέστορα νὰ θεωρῇ τὴν περιπλάνησιν ταύτην παράδοξον, ἐκτὸς τόπου· τὴν στάσιν ταύτην ἀκριβῶς ἐκλαμβάνει ὁ Στράβων ὡς συνηγοροῦσαν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεώς του περὶ τῆς χώρας τῶν Καυκῶνων καὶ τῆς τοποθετήσεως τῆς Πύλου εἰς τὴν Τριφυλίαν. Φέρει δὲ ὡς ἐπιχείρημα, τὸ ὅτι ἐὰν οἱ Καύκωνες εὐρίσκοντο μόνον ἐντὸς Πυλίου ἐδάφους, θὰ ἦτο πρακτικώτερον διὰ τὴν ἐπιφανεῖσαν ὡς Μέντορα Ἀθηνᾶν νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸ Πυλιακὸν ἀνάκτορον καὶ τὴν ἐπομένην νὰ συνοδεύσῃ τὸν Τηλέμαχον μὲ τὸ ἄρμα, τὸ ὅποιον κατευθυνόμενον εἰς Σπάρτην θὰ διέσχίζεν, ὡς φαίνεται, τὴν χώραν τῶν Καυκῶνων. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτιολογία τῆς ἐπιμόνου γνώμης τοῦ Στράβωνος ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἑτέρα ἐγκατάστασις Καυκῶνων βορειότερον εἰς τὴν Ἥλιν.

Περὶ τῶν Καυκῶνων αὐτῶν ἐν γένει ὀλίγα γνωρίζομεν. Ὁ Ἡρόδοτος

(εἰς 1, 147 καὶ 148) ἀναφέρει ὅτι ἔξω ἐκ τὴν Λυτικὴν Πελοπόννησον καὶ «τούτους ἐξελάσαντες (οἱ Μινύαι) ἐκ τῆς χώρας σφείας αὐτοὺς ἐξ μοίρας διείλον καὶ ἔπειτα ἔκτισαν πόλιν τάσδε ἐν αὐτοῖσι Λέπρεον, Μάκιστον, Φριξάς, Πύργον, Ἐπιον, Νούδιον». Τὸ ἐπιχείρημα λοιπὸν τοῦ Στράβωνος, τὸ ὁποῖον πιθανῶς ἠρύσθη ἐκ παλαιότερου σχολιαστοῦ, εἶναι κάπως συγκεχυμένον καὶ οὐδόλως πειστικόν. Ἐπὶ πλέον οὐδὲν ἔρεισμα θέτει διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς Πύλου εἰς τὴν Τριφυλίαν ἢ τὴν Μεσσηνίαν. Μικρὰν ἄλλωστε ἐμπιστοσύνην ἐμπνέει ἡ ὑποθετικὴ ἐρμηνεία ἐνὸς φανταστικοῦ ταξιδίου, τὸ ὁποῖον εἶναι, ἐν τῇ ἐμπνεύσει τῆς στιγμῆς, μία φιλικὴ καὶ ἀβλαβὴς πανουργία τῆς θεότητος πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀμηχανίας τῆς. Ἡ ὅλη συζήτησις δὲν εἶναι εἰμὴ ἐν «δόλωμα» διὰ νὰ περιπλέξῃ τὴν ἀναζήτησιν τῆς Πύλου καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ λαμβάνεται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν.

Ἐνδιαφέρον εἶναι νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐπ' ἀνόδοσ τοῦ Τηλεμάχου ἐκ τῆς Πύλου (Ο, XV) εἰς τὴν Ἰθάκην ἀποτελεῖ διὰ τὸν Στράβωνα ἐν περαιτέρῳ ἐπιχείρημα ἵνα τεκμηριώσῃ τὴν πίστιν του ὅτι ἡ Πύλος ἔκειτο ἐν Τριφυλίᾳ. Ἀναφέρεται εἰς τὴν Ὀδύσειαν:

βὰν δὲ παρὰ Κρουνοὺς καὶ Χαλκίδα καλλιέεσθον.
 Δύσετό τ' ἡέλιος σκιάωντό τε πᾶσαι ἀγνυαί.
 ἡ δὲ Φεὰς ἐπέβαλλεν ἐπειγομένη Διὸς οὐρῶ,
 ἡδὲ παρ' Ἰλίδι διᾶν, ὅθι κρατέουσιν Ἐπειοί.

Ὁ Στράβων, ὅστις τοποθετεῖ τοὺς Κρουνοὺς καὶ τὴν Χαλκίδα εἰς τὴν Τριφυλίαν, ἀναφέρει τὸ γεγονός τοῦτο τῆς Ὀδυσσεΐας ὡς ἀποκλείον τὴν δυνατότητα νὰ θεωρηθῇ ἡ Ἠλιακὴ Πύλος ὡς ἔδρα τοῦ Νέστορος. Διότι ἐν πλοῖον ἀποπλέον ἐκ τῆς Ἠλιακῆς Πύλου, ἡ ὁποία ἄλλως τε θὰ ἔκειτο εἰς τὴν ἐνδοχώραν, μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς ἀκτῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ κατευθυνθῇ πρῶτον πρὸς Νότον καὶ κατόπιν νὰ ὁπισθοδρομήσῃ πρὸς Βορρᾶν, διὰ νὰ διαπλεύσῃ τὰς προαναφερθεῖσας κατὰ σειρὰν τοποθεσίας. Ἡ ὅλη ἐπιχειρηματολογία τοῦ Στράβωνος διὰ τὴν Ἠλιακὴν Πύλον δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς σοβαρὰ διότι ἡ Πύλος αὕτη δὲν εἶχε καμμίαν δυνατότητα νὰ ἐκληφθῇ ὡς κατοικία τοῦ Νέστορος.

Ὁ Στράβων ἀποκλείει καὶ τὴν δυνατότητα ὅτι ὁ Νέστωρ ἔξῃ εἰς τὴν Μεσσηνιακὴν Πύλον, διότι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ ταύτης, 400 σταδίους πρὸς Νότον τῆς Τριφυλιακῆς Πύλου, εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ τὸ ταξίδιον θὰ ἀπῆτει περισσότερον χρόνον. Ἐπὶ πλέον θὰ διήρχετο καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων τόπων μὴ ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ὡς οἱ Νέδα, Ἀκιδὼν καὶ Ἀλφειὸς πρὶν ἢ ἀφικθοῦν εἰς τοὺς ἡδὴ μνημονευθέντας. Ὁποσδήποτε ἡ ἀπόστασις ὡς καὶ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος εἶναι λίαν ἀβέβαια στοιχεῖα ἐφ' ὧν ἐρειδόμενοι νὰ διατυποῦμεν θεωρίας. Ἄλλωστε ὁ ποιητὴς ρητῶς ἀναφέρει ὅτι ἡ Γλαυκῶπις θεὰ ἔστειλε ἰσχυρὸν οὐρίον ἄνεμον:

τοῖσιν δ' ἤμμενον ὄδρον ἱεὶ γλάνκῳπις Ἀθήνη,
 λάβρον ἐπαιγίζοντα δι' αἰθέρος, ὄφρα τάχιστα
 νηὺς ἀνύσειε θέουσα θαλάσσης ἀλμυρὸν ὕδωρ.

Ποῖος ὅμως θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπολογίσῃ ἐπακριβῶς καὶ νὰ ἀναγάγῃ εἰς κοινούς ἀριθμούς τῶν θνητῶν τὴν ταχύτητα καὶ τὸν χρόνον πλοίου πλέοντος χάριτι καὶ βοηθείᾳ Ὀλυμπίου θεότητος; Καὶ εἰς τὴν ἐν λόγῳ περίπτωσιν θὰ πρέπει νὰ εἴμεθα ἔτι ἐπιφυλακτικώτεροι, διότι δὲν ἦτο μόνον ἡ εὐνοια τῆς Ἀθηνᾶς, ἀλλὰ, ὥς μᾶς λέγει ὁ ποιητής, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Ζεὺς ἦλθεν ἀρωγὸς εἰς τὴν ἐπίσπευσιν τοῦ πλοῦ:

ἐπειγομένη Διὸς οὔρῳ...

Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς βεβαίως οἰοσδήποτε πλοίαρχος θὰ ἠδύνατο νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸν ποθητὸν προορισμόν, ὅσον μακρὰν καὶ ἂν ἦτο μὴ λαμβάνων ὑπ' ὅψιν καθωρισμένον χρόνον. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ Στράβων ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ Τηλεμάχου δὲν ἀναφέρει τὴν συμπαράστασιν τῶν ἀθανάτων, τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς ἐξαίρει δεόντως. Ἀναφερόμενοι εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Γεωγράφου περὶ τῶν τόπων καὶ τῶν ποταμῶν τοὺς ὁποίους θὰ ἔπρεπε νὰ παραπλεύσουν καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔπος, δυνάμεθα μόνον νὰ ἀναρωτηθῶμεν: Τίς δύναται νὰ προσβλέψῃ εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ποιητοῦ καὶ νὰ διακρίνῃ πῶς καὶ διατί προετίμησεν νὰ περιλάβῃ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν λεπτομέρειαν καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν παρέλειψεν ἄλλα γεγονότα, τὰ ὁποῖα τινὲς τῶν μελετητῶν θεωροῦν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ παραλείψῃ.

Ἐὰν ἐξετάσωμεν κριτικῶς ἐν πρὸς ἐν τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ὁποῖα ὁ Στράβων καὶ οἱ ὁμοφρονοῦντες Ἀλεξανδρινοὶ μελετῆται παρέθεσαν, ἵνα ὑποστηρίξουν τὴν ὑπόθεσιν τῆς τοποθετήσεως τῆς Πύλου ἐν Τριφυλίᾳ, θὰ ἴδωμεν ὅτι εἶναι διάφορα ποιοτικῶς καὶ ἐλάχιστα πειστικά. Κατ' οὐδένα τρόπον δὲ ἡ θεωρία αὕτη ἦτο παραδεκτὴ ὑπὸ πάντων τῶν συγχρόνων μελετητῶν τῆς Ἀλεξανδρείας· ἀπετέλει ὅμως, ἀναμφιβόλως, θέμα ζωνοστάτων συζητήσεων καὶ ἀντιθέσεων εἰς τοὺς πεπαιδευμένους κύκλους. Τὰς πληροφορίας περὶ τῆς διαφωνίας τῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων τῶν μελετητῶν ἐπὶ τῆς γνωστῆς θεωρίας ἀρνούμεθα σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ Στράβωνος, ὁ ὁποῖος κατ' ἐξοχὴν ἠσχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τῆς τοποθετήσεως τῆς Πύλου καὶ ἐνθέρμως ὑπεστήριξεν τὴν Τριφυλιακὴν θεωρίαν. Βεβαίως δὲν παραδίδει τὰ ὀνόματα τῶν ἀντιφρονούντων, ἀλλὰ διὰ σθεναρῶν ἐπιχειρημάτων καταφέρεται ἐναντίον μερικῶν ἐκ τῶν ἀντιρρήσεων, τὰς ὁποίας ἐξέφραζον.

Διὰ νὰ μὴ σᾶς κουράσω περισσότερον δὲν ἀναφέρομαι εἰς τὰ περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Στράβωνος. Ἀλλωστε ὁ Γεωγράφος δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας. Ἀλλ' ἴσως δὲν θὰ εἴμεθα ἐκτὸς θέματος ἐὰν ἀναφέρωμεν διὰ βραχέων τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς, τῆς παιδείας καὶ τῶν ἔργων του.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀμάσιαν τοῦ Πόντου περὶ τὸ 64 ἢ 63 π.Χ. καὶ ἔζησεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου καὶ Τιβερίου. Ἐλκων ἀριστοκρατικὴν καταγωγὴν, Ἕλλην ἐκ μητρός, ἔλαβεν ἐξ ὁλοκλήρου Ἑλληνικὴν μόρφωσιν. Ἐχρημάτισεν τὸ πρῶτον μαθητὴς τοῦ Φιλοσόφου Ἀριστοδήμου εἰς τὴν Νῦσαν. Ἀργότερον, κατὰ τὴν εἰς Ρώμην παραμονὴν του, ἤκουσε τὸν γραμματικὸν Τυραννίωνα καὶ πιθανῶς παρηκολούθησεν μαθήματα τοῦ Ξενάρχου, Περιπατητικοῦ φιλοσόφου. Πιθανῶς ἤκουσε καὶ τὸν στωϊκὸν Ποσειδώνιον. Ὡς πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς του πεποιθήσεις μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὅτι ἦτο ὁπαδὸς τῶν Στωϊκῶν. Ἐθαύμαζεν βαθύτατα τοὺς Ρωμαίους, ἰδιαίτερος δὲ τὴν ἐξαιρετικὴν τῶν πολιτικῶν Διοικήσιν. Φαίνεται ὅτι διέμεινεν ἱκανὸν χρόνον εἰς τὴν Ρώμην ὥς καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου εἶχε τὴν τύχην νὰ κάμῃ χρῆσιν καὶ νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην· περιηγήθη τὴν Αἴγυπτον, ἀνέπλευσεν τὸν Νεῖλον μέχρι τῆς Σύνης τοῦ σημερινοῦ Ἀσουάν. Κυρίως ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐπεχείρησεν πολλὰ ταξίδια ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὴν Ρώμην, πιθανῶς ὡς ὁδηγὸς ἢ *cicerone* προσωπικοτήτων.

Ὁ Στράβων, κυρίως ἱστορικός, εἶχε τὴν φιλοδοξίαν νὰ γράψῃ σύγγραμμα ἐκ τεσσαράκοντα τριῶν βιβλίων μὲ τὸν τίτλον « Ὑπομνήματα Ἱστορικά », τοῦ ὁποίου διεσώθησαν ἐλάχιστα ἀποσπάσματα. Μέχρις ἡμῶν ὅμως διεσώθησαν μόνον τὰ « Γεωγραφικά » του, ἐκ δέκα ἐπὶ βιβλίων. Ἀποτελοῦν ἀληθὴ ἠθασαυρὸν γνώσεων, παρέχοντα πλῆθος πληροφοριῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν Ἱστορίαν, τὴν Γεωγραφίαν, τὴν Φιλολογίαν, τὴν Λαογραφίαν καὶ ἄλλα σχετικὰ θέματα. Πολύτιμοι εἶναι ὥσαύτως πλεῖσται ὅσαι μνεῖαι καὶ ἀναφοραὶ εἰς πολλοὺς συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἔχουν χαθῇ ἀνεπιστρεπτί. Ἡ Γεωγραφία του ἀποτελεῖ τὴν παλαιότεραν πραγματείαν τοῦ εἵδους τούτου. Δι' ὀλίγας ὅμως τῶν περιγραφομένων χωρῶν ὁ Στράβων κάμνει χρῆσιν γνώσεων ἐκ προσωπικῆς ἐμπειρίας κηθεῖσάν κατὰ τὰς περιηγήσεις του· τὸ μεγαλύτερον μέρος βεβαίως συνέταξεν ἐπὶ τῇ βάσει ἔργων προγενεστέρων ἐρευνητῶν. Ὅπως παραδόξως φαίνεται ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἐλάχιστον ἐγνώρισεν αὐτὸς ὁ ἴδιος, πλὴν τῆς Κορίνθου ἐκ τῆς ὁποίας διῆλθεν μεταβαίνων εἰς Ρώμην (H, 379, 21).

Εἰς τὸ H' βιβλίον ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀναβάσεώς του εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον ἀπ' ὅπου ἀπεθαύμασε τὴν θέαν τοῦ Παρνασσοῦ, τοῦ Ἐλικῶνος, τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν πλησίον περιοχῶν. « Ἰδίᾳ, λέγει, ἠδυνήθην νὰ παρατηρήσω τὴν πόλιν τῶν Κλεωνῶν κειμένην νοτιώτερον ὁδοῦντα σταδίους » (δηλ. περὶπου δέκα τέσσαρα χιλιόμετρα). Ἐλάχιστα λοιπόν, ὥς φαίνεται, ἐγνώριζεν τὰ τῆς λοιπῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου.

Ἐκτὸς τῆς περιγραφῆς τῆς Κορίνθου καὶ τῶν παρακειμένων τόπων, τὰ τρία βιβλία τῶν Γεωγραφικῶν του τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἑλλάδα δεικνύουν μικρὰν ἂν μὴ οὐδεμίαν προσωπικὴν γνώσιν τῆς χώρας. Κατὰ βάσιν

ἀποτελοῦν συνεράνισμα ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν Νεῶν (τοῦ Β τῆς 'Ιλιάδος) καὶ ἐκ τῶν σχολίων, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν μελετητῶν τοῦ 'Ομήρου, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων πιθανῶς ἐστεροῦντο καθαρᾶς προσωπικῆς ἐξοικειώσεως ἢ καὶ ἀπλῆς γνωριμίας ἀκόμη, μὲ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ἐπραγματεύοντο. 'Ολοι, ἐν τούτοις, εἶχον ἀκράδαντον πίστιν εἰς τὸν 'Ομηρον.

Ἡ περιγραφὴ τῆς 'Ηλιδος, Τριφυλίας καὶ Μεσσηνίας ὑπὸ τοῦ Στράβωνος εἰς τὸ Η' βιβλίον τῶν Γεωγραφικῶν του δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων δειγμάτων τοῦ ἔργου του. Εἶναι μᾶλλον συγκεχυμένη καὶ οὐχὶ καλῶς συντεθειμένη, ὥς ἐὰν μὴ εἶχε πλήρως κατανοήσει καὶ συνδυνάσει τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἠρύσθη ἐκ τῶν φιλολογικῶν πηγῶν. 'Εκ παραλλήλου φαίνεται ὅτι ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῶν ἰδίων του ἀπόψεων περὶ τῆς θέσεως τῆς Πύλου τοῦ Νέστορος καὶ προβάλλει πρὸς τοῦτο τὰ ἐπιχειρήματά του ἐν ἄκρᾳ λεπτομερείᾳ. Τὰ συμπεράσματά του ἐξήγαγεν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν σχολίων τοῦ 'Απολλοδώρου, πιθανῶς καὶ τούτου ἀρνομένου ἐξ ἄλλων συγγραφέων καὶ δὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Δημητρίου Σκηψίου « Τρωϊκὸς Διάκοσμος ». 'Ο Στράβων ἀναφέρεται ὥσάυτως συχνάκις εἰς τὴν Γεωγραφίαν τοῦ 'Αρτεμιδώρου ἐξ 'Εφέσου, σπανιώτερον δὲ εἰς τὸν 'Ερατοσθένην ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναμφιβόλως ἤντησεν ἱκανὰ ἐπιχειρήματα.

Ἡ θεωρία αὕτῃ βασίζεται ἐπὶ ὁλοκλήρου ἐπὶ ἐρμηνείας καὶ εἰκασίων. Οἱ πρεσβεύοντες τὴν θεωρίαν ταύτην συγγραφεῖς ἔξω εἰς τὴν 'Αλεξάνδρειαν ἄντεον καὶ ἀκαδημαϊκὸν βίον, μελετῶντες εἰς βιβλιοθήκας ἀπομακρυσμένοι ἐκ τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας τότε ἐμελέτων καὶ περιέγραφον, καὶ τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν ἐξήτασαν καὶ πιθανῶς οὔτε εἶδον. 'Οκοδόμησαν λοιπὸν τὰς θεωρίας των οὐχὶ ἐξ αὐτοψίας, ἀλλὰ βασιζόμενοι εἰς σταχυολογηθείσας πληροφορίες ταύτας ἡρμήνευσαν ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς μεμβράνας καὶ τὰ χειρόγραφα μελετητῶν τοῦ παρελθόντος, οἱ ὁποιοὶ εἴμεθα σχεδὸν βέβαιοι, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμελέτησαν ἀκόμη παλαιότερα κείμενα ἐλάχιστα τῶν ὁποίων, ἂν μὴ οὐδέν, ἐβασίζοντο ἐπὶ πραγματικῆς γεωγραφικῆς γνώσεως τῶν περιοχῶν αὐτῶν τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου. Πάντως οὐδένα ὑπεύθυνον γεωγράφον ἐκ τῆς 'Ελληνικῆς ἀρχαιότητος γνωρίζομεν, ὅστις νὰ ἐξηρεύνησεν καὶ νὰ περιέγραψεν συστηματικῶς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν. Οὐδεὶς ἐκ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος τῆς θέσεως τῆς Πύλου φαίνεται ὅτι ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσει ἐξερευνητικὸν ταξίδιον πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους. Οὐδεὶς συγγραφεὺς τῆς πρὸ - 'Ελληνιστικῆς περιόδου, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, ἀναφέρει μίαν πραγματικὴν Πύλον τοποθετημένην εἰς τὴν Τριφυλίαν. Πρὸς τούτοις οὐδεμία τοπικὴ παράδοσις ἀναγομένη εἰς τὴν προδωρικὴν ἐποχὴν κάμνει οἰονδήποτε εἰδικὸν καὶ ἀναμφισβήτητον ὑπαινιγμὸν περὶ τῆς Πύλου ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. 'Οθεν ἡ ὅλη ὑπόθεσις ἐμφανίζεται ὡς καθαρὸν δημιουργημα καὶ πλάσμα

τῆς φαντασίας, ἄνευ ἐρείσματος ἐπὶ στερεοῦ ἢ αὐταποδείκτου γεγονότος.

Ἡ δημιουργία καὶ ἐξέλιξις τοῦ μύθου τούτου περὶ Τριφυλιακῆς Πύλου ὡς καὶ ἡ εὐρεῖα διάδοσίς του, ἂν καὶ αὐτὸς δὲν ἔγινεν ὁμοθυμαδὸν παραδεκτός, ἀπηχοῦν ἐν πολλῷ ἐνδιαφέρον ὅσῳ καὶ διασκεδαστικὸν φαινόμενον: Οἱ ἄνθρωποι εἶναι εὐεπίφοροι πρὸς πίστιν καὶ ὅταν ἀκούσουν νὰ ὁμιλῇ τις ὡς αὐθεντία καὶ ἰδίᾳ ὅταν διάφοροι γινώμῃ συμπίπτουν καὶ ἐπαναλαμβάνωνται τότε νέος μῦθος εὐρίσκεται ἐν τῇ γενέσει. Νέα στοιχεῖα καὶ ἐπιβεβαιωτικὰ λεπτομέρειαι ἀναμφιβόλως προσετίθεντο βαθμηδὸν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν τῶν ὁμηριστῶν μελετητῶν. Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀπλῆς ταύτης ὑποθέσεως εἰς θεωρίαν ἐπετελέσθη ὑπὸ σοβαρῶν ὑπευθύνων, οἱ ὅποιοι οὐδαμῶς ἐσκόπευον νὰ εἰσάγουν ἰδικὰς τῶν ἐπινοήσεις καὶ ἐφευρέσεις ἀλλὰ προσεπάθουν νὰ ἐξηγήσουν ὅ,τι ἔκρινον ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἀσφαλῶς κατανοητὸν ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν λέξεων τοῦ ποιητοῦ. Πεισμένοι ὅτι εὐρίσκοντο ἐν δικαίῳ, ἐπεζήτουν μετὰ ζήλου περαιτέρω φιλολογικὰς μαρτυρίας ὡς ἔρεισμα τῶν ἀπόψεών των. Συμπληρωματικὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἐνδείξεις προσετίθεντο, ὡς φαίνεται, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἀρχεῖον ἐπλουτίζετο συνεχῶς.

Ἡ κορυφώσις τῆς πυραμίδος τοῦ ὑποθετικοῦ οἰκοδομήματος ἐμφανίζεται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Τριφυλίας τοῦ Στράβωνος, εἴτε ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἀνεγερθεῖσα, εἴτε ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου ἢ Ἀρτεμιδώρου ἢ τινῶν ἄλλων προγενεστέρων οἰκοδομηθεῖσα.

Ὁ Γεωγράφος, λοιπόν, μετ' ἀξιοσημειώτου ἀκριβείας καὶ ἀληθοφαιείας καὶ ἐκ τῆς μακρὰν εὐρισκομένης Ἀλεξανδρείας, ὅπου ἔζη, καθώρισεν τὴν ἀκριβῆ θέσιν, ὅπου ἐπίστευεν ὅτι ἔκειτο ἡ Πύλος τοῦ Νέστορος, εἰς μίαν ἀπομακρυσμένην περιοχὴν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε εἶδε. Ἡ τοποθεσία αὕτη, λέγει, ἀπέχει ἀπὸ τὴν θάλασσαν τριάκοντα ἢ ὀλίγον περισσότερον σταδίους καὶ γειτνιάζει μὲ τὴν περιοχὴν πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχον πολλὰ ἱερά, ἐδικῶς δὲ τῆς Ἀλφειονίας Ἀρτέμιδος. Εἰς τὸ Σαμικὸν ὑπῆρχεν εἰς κατ' ἐξοχὴν τιμώμενος ναὸς τοῦ Σαμίου Ποσειδῶνος. Μεταξὺ δὲ Σαμικοῦ καὶ Λεπρέου τοποθετεῖ τὴν Τριφυλιακὴν Πύλον τὴν καὶ Λεπρεατικὴν λεγομένην καὶ συχνάκις περιγραφομένην ὡς ἡμαθόντα, ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν σημαίνῃ τοῦτο.

Ἡ τοπογραφία εἶναι σχεδιασμένη μετὰ πλείστων αὐθεντικῶν λεπτομερειῶν: «Πρὸς ἑὸν δὲ ἔστιν ὄρος τῆς Πύλου πλησίον ἐπώνυμον Μίνθης. Οὐχὶ μακρὰν δέ, τέμενος ἔστιν Ἄϊδον πρὸς τῷ ὄρει καὶ Δήμητρος ἄσος ὑπερκείμενον τοῦ Πυλακοῦ Πεδίου· τὸ δὲ πεδὶον εὐγεῶν ἔστι τοῦτο. τῇ θαλάττῃ δὲ συνάψαν, παρατείνει παρ' ἅπαν τὸ μεταξὺ τοῦ Σαμικοῦ καὶ Ποταμοῦ Νέδας διάστημα. Θινώδης δὲ καὶ στενὸς ἔστιν ὁ τῆς θαλάττης αἰγιαλός. Πρὸς ἄρκτον δὲ ὁμορὰ ἦν τῷ Πύλῳ δύο Πολεῖδια Τριφυλιακὰ Ὑπανα καὶ Τυμπαναίαι ὧν τὸ μὲν εἰς Ἥλιν συνωκίσθη τὸ δ' ἔμεινε. Καὶ ποταμοὶ δὲ δύο ἐγγὺς ῥέουσιν

ὁ τε Δαλίων καὶ ὁ 'Αχέρων ἐμβάλλοντες εἰς τὸν 'Αλφειόν. Τοῦ δὲ Πύλου πρὸς Νότον ἔστι τὸ Λέπρεον».

Αἱ ἀνωτέρω τοπογραφικαὶ λεπτομέρειαι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ φανοῦν, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι προσθέτουν τι εἰς τὴν πειστικότητα τῶν φερομένων ἐπιχειρημάτων ὑπὸ τῶν πρεσβυόντων τὴν θεωρίαν περὶ Τριφυλιακῆς Πύλου. Καὶ ἀσφαλῶς θὰ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τινὲς τῶν τοπογραφικῶν λεπτομερειῶν προέρχονται ἐκ πληροφοριακῶν πηγῶν, αἱ ὁποῖαι παρέσχον ἀξιόλογον τῷ ὄντι γνῶσιν τῆς Τριφυλίας καὶ τῶν ὁμόρων περιοχῶν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὅλοι οἱ μετ' ἀκριβείας ἀναφερόμενοι τόποι εἰς τὸ ἐν λόγῳ χωρίον ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν κατάστασιν τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων καὶ ἐλαχίστην μόνον ἂν μὴ οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουν διὰ τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν. Ὁ Στράβων ἐπὶ παραδείγματι, βεβαίῳ ὅτι εἰς τὸ Ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἀπεβίβάσθη ὁ Τηλέμαχος τὸ πρῶτον, ὅταν ἦλθεν εἰς Πύλον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Νέστορος. Ἐκεῖ εὗρεν τοὺς Πυλίους: «*Θυσιάζοντας ἐπὶ θινὶ θαλάττης ταύρους παμμέλανας, Ἐνοσίχθονι κυανοχαίτη...*». Ἀλλ' οὐδεὶς ναὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνάλογον διήγησιν τῆς Ὀδυσσεΐας, ἡ ὁποία καὶ ἀποτελεῖ τὴν μόνην πηγὴν περὶ τῆς ἐορτῆς ταύτης τῶν Πυλίων πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος παρὰ *θιν'* ἄλλος. Προφανῶς ὁ ναὸς τοῦ Στράβωνος εἶναι περὶ ἀναχρονισμοῦ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ οὐδόλως ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ πράγματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Γερηνίου Βασιλέως.

Καὶ αὕτη αὕτη ἡ Τριφυλία ἀποτελεῖ ἀναχρονισμόν, ἐφ' ὅσον ὁμιλοῦμεν περὶ τοπογραφίας εἰς τὸ ἔπος, διότι οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε ἡ ἰδέα ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν γνωστὰ εἰς τὸν Ὅμηρον, οὔτε καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἀοιδούς καὶ τοὺς ραψωδούς, οἱ ὁποῖοι συνέθεσαν κατὰ τοὺς Μυκηναϊκοὺς χρόνους τὰ μέλη καὶ τὰ ἔσματα, ἐξ ὧν προῆλθον ἐν τέλει ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια. Ἡ Τριφυλία εἶναι μεταδωρικὸν δημιουργήμα μιᾶς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὅλοι σχεδὸν οἱ Μυκηναϊκοὶ οἰκισμοὶ τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου εἶχον καταστραφῇ καὶ ἐγκαταλειφθῇ. Τότε εἰς νέος λαὸς ἦλθεν καὶ κατέλαβεν τὴν χώραν, καὶ νέαι πόλεις ἰδρῦθησαν καί, ὥς ἦτο φυσικόν, ἔλαβον νέα ὀνόματα.

Ἡ κλασσικὴ καὶ μετα-κλασσικὴ Τριφυλία φαίνεται ὅτι ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ μέχρι τοῦ Νέδα. Ἦτο σχετικῶς μικρὰ περιοχὴ, ἐκτάσεως 35 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ὀλιγώτερόν πως ἔξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἀλφειὸς ἀπετέλει τὸ ἀνατολικὸν ὄριον. Εἰς τὴν μικροτάτην λοιπὸν αὐτὴν περιοχὴν τοποθετεῖ ὁ Στράβων τὴν ὅλην ἐπικράτειαν τοῦ βασιλείου τοῦ Νέστορος μετὰ τῶν ἐννέα πόλεων του. Διὰ τὸν Στράβωνα αὕτη εἶναι ἡ Πύλος ἡ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸν Νέων κατάλογον ὅτι προσέφερεν «*ἐνενήκοντα γλαφυράς νῆας*» διὰ τὸν πόλεμον τῆς Τροίας. Ταύτην δὲ ὁ αὐτὸς ποιητὴς τοποθετεῖ σχεδὸν ἀσφαλῶς ὡς ἐκτεινομένην μέχρις τοῦ κόλπου τῆς Μεσσηνίας καὶ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ταυγέτου. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον εἶναι σύμφορον πρὸς τὴν ἰδικὴν του θεωρίαν,

παρалаίπει ὁ Στράβων τὴν εἰδικὴν λεπτομερειακὴν ταύτην πληροφορίαν, ὡς καὶ τὴν ἐπιβεβαιώσιν αὐτοῦ τοῦτου τοῦ Νέστορος ὅτι ἡ Θρυνόσσα· τὸ Θρύνον, ὡς λέγεται εἰς τὸν Κατάλογον τῶν Νεῶν, ἦτο «πόλις κειμένη τηλοῦ ἐπ' Ἀλφειοῦ, νεάτη Πύλου ἡμαθόντος». Πράγματι φαίνεται ὅτι ὁ Γεωγράφος δὲν ἦτο ἐξ ὁλοκλήρου πεπεισμένος περὶ τῆς Τριφυλίας του, διότι σχολιάζων μίαν φράσιν τοῦ Δημητρίου τοῦ Σκηψίου περὶ τῶν «ὑπερναπιότητων» τοῦ ἐδάφους της λέγει: «Καὶ γὰρ εὐκαρπὸς ἐστὶ καὶ Ἐρυσίβη γεννᾷ καὶ Θρύνον ἡ Τριφυλία διόπερ ἀντὶ μεγάλης φορᾶς πικρὰς ἀφορίας γίνεσθαι συμβαίνει κατὰ τοὺς τόπους».

Ἡ Ὀμηρικὴ Πύλος πάντως ἐξετείνεται ἐκ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς δυτικῆς χερσονήσου καὶ κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς μέχρι τοῦ Ἀλφειοῦ. Βασίλειον πλούσιον καὶ πολυάνθρωπον, ἱκανὸν νὰ προσφέρῃ ναυτικὴν δύναμιν ἐνενήκοντα ἐξωπλισμένων πλοίων, σχεδὸν τόσῳ μεγάλῃν ὅσῃν προσέφερε μόνος ὁ Ἀγαμέμνων. Καὶ φαίνεται ἄκρως ἀπίθανον ὅτι ἡ πρωτεύουσα πόλις, τὸ καὶ διοικητικὸν κέντρον, ἦτο δυνατόν νὰ εὐρίσκειται μακράν, πρὸς Βορρᾶν, εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν συνόρων.

Εἰς τοὺς Μυκηναϊκοὺς χρόνους, ὡς ἀπεικονίζεται εἰς τὰ ἔπη, ἡ Πύλος καὶ ἡ Ἥλις ἐγειννιάζον χωριζόμεναι μόνον ὑπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ. Πυλιακαὶ πόλεις τινὲς ἔκειντο εἰς τὴν περιοχὴν, ἥτις ἀργότερον κατέληξεν νὰ λέγεται Τριφυλία. Ἀλλ' ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης, ἡ μεγίστη συγκέντρωσις Μυκηναϊκῶν πόλεων καὶ οἰκισμῶν εὐρίσκετο πολὺ μακράν, νοτιώτερον, εἰς τὴν Δυτικὴν Μεσσηνίαν. Τὸ βασίλειον λοιπὸν τοῦτο ἐξετείνετο ἐκ τοῦ στομίου τοῦ Ἀλφειοῦ πρὸς τὸ Ἀκρωτήριον τοῦ Ἀκρίτα, ἐκτάσεως ἑκατὸν δέκα περίπου χιλιομέτρων. Τὸ βασίλειον τοῦτο, ἂν καὶ μικρότερον βεβαίως τῆς περιοχῆς κτήσεως τοῦ Ἀγαμέμνονος, δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς ταύτην, καὶ οὕτω αἱ ἀναλογοῦσαι μοῖραι πλοίων, ὡς ἀναφέρονται εἰς τὸν Νεῶν Κατάλογον, δὲν θὰ ἐφαίνοντο ἐξ ὁλοκλήρου δυσανάλογοι.

Ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια εἶναι βεβαίως κατ' ἀρχὴν ἐπικά ποιήματα, δημιουργικὰ ἔργα τέχνης. Οὕτε τὸ ἓν, οὕτε τὸ ἄλλο ἦτο προωρισμένον νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς Baedeker ἢ Guide Bleu διὰ νὰ ὀδηγήσῃ περιηγητὰς ἢ Γεωγράφους ἀνὰ τὴν Μυκηναϊκὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ παράσχῃ κατόπιν εἰς ἡμᾶς μίαν ἀκριβῆ καὶ λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν διαφόρων τόπων τῆς χώρας. Πολλοὶ λόγιοι πιστεύουσιν, καὶ εἰς ἐμὲ ἀποκλειστικῶς φαίνεται ἀναμφισβήτητον, ὅτι εἰς τὰ ἔπη ὑπόκειται ἱστορικὸν γεγονὸς ἀφορῶν εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Ἡ Ἰλιάς πολλάκις σκηνοθετεῖ ἐπεισόδια εἰς μέρη τὰ ὁποῖα τῷ ὄντι ὑπῆρχον, παρουσιάζει πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς ἐλήφθησαν ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ διαπραγματεύεται γεγονότα, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐλάβανον ἐνεργὸν μέρος. Αἱ ἀναμνήσεις διειρηθήσαν ἀναμφιβόλως ἐν μέρει εἰς τὰ ἄσματα τῶν αἰοιδῶν, οἱ ὁποῖοι συνώδευσαν τὴν ἐκστρατείαν καὶ ὄχι μόνον ἐγνώριζον ἀλλ' εἶχον ἐξοικειωθῇ μὲ τὰ «πρόσωπα τοῦ δρά-

ματος » εἶδον δὲ δι' ἰδίων ὀφθαλμῶν τοὺς ἀναφερομένους τόπους καὶ παρέστησαν αὐτόπται μάρτυρες τῶν διαφόρων κατορθωμάτων. Κατ' οὐδένα τρόπον ἐν τούτοις, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐκλάβωμεν ὅλους τοὺς ἥρωας καὶ τὰ μετὰ τούτων ἀλληλένδετα ἐπεισόδια ὡς ἀπηχῶντα ἀναντίλεκτον « Εὐαγγελικὴν ρήτηραν ». Ζωηρὰ φαντασία, ἐφευρετικότης ἐπινοήσεως καὶ δημιουργικὸν πνεῦμα, χαρακτηρίζουν ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ὅλον ἔργον.

Κατὰ τὴν μακροτάτην χρονικὴν περίοδον καθ' ἣν τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα ἔτυχον βαθμηδὸν ἐπεξεργασίας καὶ ἔλαβον τὴν τελικὴν τῶν μορφήν, ὡς παρουσιάζονται σήμερον ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἀναρίθμητα πρωτότυπα στοιχεῖα ἐξάθησαν ἀναμφιβόλως, ἐνῶ πλεῖστα νέα παρεισέφρυσαν καὶ ἀπετέλεσαν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ὅλης ἐπικῆς δημιουργίας. Εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν Ἀλεξάνδρειαν, πολὺ πρὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης καὶ ἀνασκαφῆς οὐδεμία ἀσφαλὴς ἀναπαράστασις ἢ ἀποκατάστασις τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πολιτικὴν, τὴν κοινωνικὴν, τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν ἐν γένει μορφήν του, ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ, ἐξειδομένη μόνον εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐπικῶν ποιημάτων. Οὔτε καὶ ἡ ἀκριβὴς τοπογραφία τῶν πολυαριθμῶν μικρῶν βασιλείων τοῦ Μυκηναϊκοῦ κόσμου ἦτο δυνατόν νὰ ἀπεικονισθῇ ἐπὶ χάρτου μετὰ πιθανοτήτων βεβαιότητός τινος. Ἐπισταμένη ἐξέτασις τῶν λεπτομερειῶν τῶν διαφόρων ἀφηγήσεων καὶ ἐπεισοδίων θὰ ὠδήγει ὀλίγον ἐπέκεινα πιθανολογίας. Μόνον ὀλίγα ἐλεύθερα καὶ γενικὰ συμπεράσματα ἡδύνατο νὰ ἐξαχθοῦν μετὰ τινος πεποιθήσεως. Καὶ πράγματι μόνον ὅτε κατέστη δυνατόν τὰ σταχυολογήματα ταῦτα ἐκ τῶν ἐπικῶν ποιημάτων νὰ ὑποστηριχθοῦν καὶ νὰ συμπληρωθοῦν ὑπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συγχρόνου ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης, τότε παρατηρήθη ὁποία τις οὐσιαστικὴ πρόοδος.

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ Θεωρία περὶ τῆς Πύλου τοῦ Νέστορος, ὅπως ἀπεικονίσθη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, περιώρισεν τὸ Πυλιακὸν βασίλειον ἐντὸς μιᾶς μικρᾶς καὶ στενῆς σχετικῶς λωρίδος, ἡ ὁποία εἶχε μῆκος μικρότερον τῶν πεντήκοντα χιλιομέτρων. Τοῦτο βεβαίως θὰ πρέπει νὰ εἶναι πλάνη, πλάσμα τῆς φαντασίας τῶν Ἀλεξανδρινῶν μελετητῶν. Τὸ ὅλον θέμα ἐπεξεργάσθησαν ἐξ ὁλοκλήρου ὡς ἀκαδημαϊκὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἐνόμισαν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιλύσουν μόνον κατόπιν προσεκτικῆς μελέτης τῶν ὁμηρικῶν λέξεων ἄνευ προσωπικῆς ἐμπειρίας ἢ ἐπιτοπίου αὐτοψίας τοῦ χώρου. Ἐπὶ πλέον ἔκαμαν μίαν ἐκλεκτικὴν προφανῶς ἐξέτασιν, διότι δὲν ἔδιδον τὴν ὀφειλομένην προσοχὴν εἰς χωρία, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὑποστηριζομένην θεωρίαν. Ἐν τῷ συνόλῳ, ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ἀριστον δῆγμα τῆς τυπικῆς ἀκαδημαϊκῆς σχολαστικότητος.

Τὸ θέμα τῆς διαλέξεώς μας ἦτο « Ὁ Στράβων καὶ ἡ Πύλος τοῦ Νέστορος » καὶ τὸ διεπραγματεύθημεν ἕως διεξοδικώτερον τοῦ δέοντος. Πρὶν ἢ περατώσωμεν τοῦτο, θὰ πρέπει πάντως νὰ ἀναφερθῶμεν δι' ὀλίγων εἰς τὴν σύγχρονον ἐπιβίωσιν αὐτῆς τῆς Ἀλεξανδρινῆς θεωρίας, ἥτις τοποθετεῖ τὸ

βασίλειον τοῦ Νέστορος εἰς τὴν Τριφυλίαν. Ἡ θεωρία αὕτη ὑπεστηρίχθη ἐντόνως ὑπὸ τινων συγχρόνων ὁμηριστῶν, οἱ ὅποιοι ἐχρησιμοποίησαν τὰ αὐτὰ ἐπιχειρήματα τῶν Ἀλεξανδρινῶν, ἀλλὰ ἐνίστε μετὰ περισσοτέρας τόλμης ἐν τῇ ἀποβολῇ στίχων, ἐφ' ὅσον βέβαια οὗτοι θεωροῦνται ἐμβόλιμοι — μεθομηρικαὶ προσθήκαι — καὶ οἱ ὅποιοι εἶναι δύσκολον νὰ συμβιβασθοῦν μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς Πύλου εἰς Τριφυλίαν.

Ὁ Dörpfeld τῷ 1907 ἀπεκάλυψεν τὴν πρώτην καὶ μόνην ἀρχαιολογικὴν μαρτυρίαν, ἣτις ἐφαίνετο ὅτι παρεῖχεν σταθερὸν ἔρεισμα, ἐφ' οὗ ἡ δύνατο νὰ βασισθῇ ἡ θεωρία αὕτη.

Εἰς Κακόβατον ἐν Τριφυλίᾳ, σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκλέξει ὁ Στράβων, μεταξὺ Σαμικοῦ καὶ Λεπρέου, εὗρεν ὁ Dörpfeld τρεῖς θολωτοὺς τάφους καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπεράνω τούτων λόφου λείψανα οἰκοδομήματος, τὰ ὁποῖα ἐξέλαβεν ὅτι ἀνήκον εἰς ἀνάκτορον. Ἄν καὶ εὐρέθησαν σεσυλημένοι, οἱ τάφοι ἀπέδωσαν θαυμάσια ἀγγεῖα διακεκοσμημένα κατὰ τὸν «ἀνακτορικὸν ρυθμὸν» καὶ σαφῶς χρονολογούμενα εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 15^{ου} αἰῶνος π.Χ. Συνελέγησαν ἐπίσης μεταγενέστερα ἀγγεῖα κάτωθεν τοῦ λόφου, πιθανῶς ἀνήκοντα εἰς μίαν Κάτω Πόλιν· ἀλλὰ αἱ ἐνδείξεις περὶ τούτου εἶναι εἰσέτι ἀνεπαρκεῖς. Ὁ Οἰκισμὸς ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι μικρὸς, ὁμοιάζων μὲ πολλοὺς ἄλλους συνοικισμούς, εἴκοσι ἢ πλέον, οἱ ὅποιοι ἐπεσημάνθησαν διεσκορπισμένοι εἰς τὴν Δυτικὴν Πελοπόννησον καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ οἱ ὅποιοι συνήθως ὑποσημαίνονται ὑπὸ δύο ἢ τριῶν θολωτῶν τάφων καὶ μιᾶς ἀκροπόλεως μετρίου μεγέθους. Ὁ οἰκισμὸς τοῦ Κακοβάτου δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο ἡ πρωτεύουσα ἑνὸς ἐκτεταμένου καὶ σημαντικοῦ βασιλείου.

Κατὰ τὴν τελευταίαν δωδεκαετίαν, ἀπὸ τοῦ 1952 μέχρι τοῦ 1963, εἰς τὴν δυτικὴν Μεσσηνίαν, ἐπάνω εἰς ἕνα ὑψηλὸν λόφον ἀποκαλούμενον Ἐγκλιανόν, δεσπόζοντα τοῦ κόλπου τοῦ Ναυαρίνου, ἀπεκαλύφθη Μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον τῆς 13^{ης} ἐκατονταετηρίδος π.Χ. Τὸ ἀνάκτορον αὐτὸ περιλαμβάνον τέσσαρα μεγάλα κτίρια καὶ τινες μικροτέρας οἰκίας, εἶναι τὸ μοναδικὸν κτιριακὸν συγκρότημα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, τὸ ὁποῖον μέχρι σήμερον ἔχει ἀνευρεθῇ καθ' ὅλην τὴν δυτικὴν Πελοποννησιακὴν ἀκτὴν καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ συγκριθῇ ὡς πρὸς τὸ οἰκοδομικὸν σχέδιον, τὰς διαστάσεις καὶ τὴν διακόσμησιν, μὲ τὰ σύγχρονα αὐτοῦ ἀνάκτορα εἰς τὴν Τίρυνθα καὶ τὰς Μυκήνας. Ὅπως ἐκεῖνα, ὑφίστατο καὶ αὐτὸ κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Ἡ αἵθουσα τοῦ θρόνου εἰς τὸν Ἐγκλιανόν, μετὰ τὴν εὐρείαν ἐστίαν, εἶναι ἐφάμιλλος μὲ τὴν ἀντίστοιχον τῶν Μυηνῶν, καὶ αἱ τοιχογραφίαι εἶναι ἀντάξιαι τῶν τῆς Τύρινθος καὶ τῶν Θηβῶν.

Τὸ ἀνάκτορον εἰς τὴν πρωτεύουσιν — Ἐγκλιανὸν — ἦτο τὸ διοικητικὸν κέντρον εὐρέως ἐκτεταμένου Μυκηναϊκοῦ Βασιλείου, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἄφθονα οἰκονομικὰ ἀρχεῖα, καταγεγραμμένα μετὰ τὴν γραφὴν Linear

B. Script ἐπὶ τῶν πινακίδων ἐκ πληοῦ, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς, τὸ ὄνομα τῆς πρωτευούσης Πύλος μνημονεύεται εἰς πλεόν των 50 πινακίδων. Πινακίδες τινὲς ἀναφέρονται ὁμοίως εἰς ἐννέα ὑποτελεῖς τοποθεσίας ἢ πόλεις μιᾶς διοικητικῆς περιφερείας καὶ ἑπτὰ ἄλλας προφανῶς εἰς ἄλλην περιφέρειαν.

Οἱ πλούσιοι καὶ ἰσχυροὶ μονάρχαι, οἱ ὁποῖοι κατόκησαν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ἦσαν ἀναμφιβόλως ἰσότιμοι (εἰς ἀξίωμα) μὲ τοὺς συγχρόνους των Βασιλεῖς τῆς Ἀργολίδος καὶ ἄλλων τμημάτων τοῦ Μυκηναϊκοῦ κόσμου. Ἡ κλασσικὴ ἑλληνικὴ παράδοσις συνεκράτησε τὸ ὄνομα μιᾶς μόνον τοιαύτης Βασιλευούσης δυναστείας ἐν Μεσσηνίᾳ, κατὰ τοὺς ὑστέρους Μυκηναϊκοὺς χρόνους. Οὗτοι ἦσαν οἱ Νηλεῖδαι, τῶν ὁποίων ὁ φημισμένος ἐκπρόσωπος Νέστωρ διεκρίθη ἑξαιρετικὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Τρώων. Οὕτως ἔχομεν ἕξ ἐνὸς ἓνα ἀνάκτορον μὲ τὰ προσήκοντα στοιχεῖα εἰς διαστάσεις, ποιότητα, τοποθεσίαν καὶ χρονικὴν περίοδον, καὶ ἕξ ἐτέρου ἓνα μόνον γνωστὸν εὐλογον διεκδικητήν. Ἀντὶ νὰ ἀπορρίψῃ κανεῖς τὸ ἀνάκτορον ὡς ἀνώνυμον κτίσμα καὶ ν' ἀφήσῃ τὸν Νέστορα ἀνέστιον, πιστεύω μαζὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους ἀρχαιολόγους, ὅτι εἶναι πολὺ λογικώτερον καὶ συνετὸν νὰ ταυτίσῃ κανεῖς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Ἐγκλιανοῦ μὲ τοῦ Νέστορος καὶ τῶν Νηλεῖδων τὸ ἐνδιαίτημα.

CARL WILLIAM BLEGEN